

4

PŮVODCI CHAOSU

ÍRÁN A AL-KÁIDA

IRÁČTÍ SUNNITÉ MĚLI STEJNOU SCHOPNOST ZDOKONALOVAT se v přizpůsobování novým podmínkám jako americká armáda. Když promrhali většinu své politické moci během nešťastného bojkotu lednových voleb v roce 2005, nehodlali tuto chybu v prosinci téhož roku zopakovat. Z hlediska statistiky byl obrat o sto osmdesát stupňů ohromující. V Ramádi se účast sunnitů pohybovala v prosinci kolem osmdesáti procent, zatímco v lednu to byla ubohá dvě procenta. Stejně však bylo i zklamání, které následovalo poté. Šiitské politické bloky získaly opět vrch, i když jejich vítězství bylo těsné, což ale u mnoha sunnitů stačilo, aby uvěřili konspiračním teoriím, které Zarqáwí chytře využil a které se náhle objevily ve hře: irácko-americká aliance jim úmyslně odpírala jejich oprávněné místo pravých pánů a strážců Bagdádu.

Účast sunnitů v prosincových volbách měla ještě jeden vedlejší a znepokojivý efekt: protože mnoho z nacionalističtějších nebo „umírněných“ povstalců opustilo bojiště, aby mohli zkusit své štěstí u hlasovacích urn, role AQI v rámci iráckého terorismu posílila. Přidali se k nim i méně umírnění povstalci, kteří nepocházeli z AQI, jako například Revoluční brigády 1920 (pojmenované podle iráckého protikoloniálního povstání proti Britům z téhož roku). Ačkoliv Džajš al-Islami (Islámská armáda) soupeřila se zarqáwisty o kontrolu nad územím Mosulu, nebyla dosud připravena na to,

aby se zřekla sunnitského odporu proti usmíření. Svým přehnaným postupem si AQI znepřátelila mnoho stran, ale přesto Zarqáwí dokázal využít národnostního strachu, který zde vládl již dlouho před válkou.

Kanan Makiya, odborník z doby baasistického Iráku, předvídal ve své knize *Krutost a ticho* (Cruelty and Silence) pro postbaasistický stát katastrofální scénář: „Po odchodu Saddáma, kdy životy lidí a jejich milovaných budou vypadat, jako by byly na popravčím špalku, se sunnitské obavy z toho, co by jim ve jménu islámu mohli provést šíité, stanou hlavní silou v irácké politice. Čím více budou o sobě šíité dávat vědět, že jsou šíity, tím větší bude snaha irácké sunnitské menšiny bojovat až k hořkému konci, než aby připustily zavést v Iráku cokoliv, co by mělo jen nádech islámské republiky. V takovém státě vidí – je jedno, zda oprávněně, či nikoliv – své vlastní zničení.“

Zarqáwího volba iráckých sunnitů tudíž znamenala „moje barbarství, nebo to jejich“. Aby udělal tuto alternativu ještě přesvědčivější, potřeboval se zbavit jedné z největších skvrn na přitažlivosti AQI mezi lidmi – její vnímání jako džihádické armády ze zahraničí. Potřeboval svoji odnož „irákizovat“. V lednu roku 2006 ohlásil Zarqáwí vytvoření Poradního výboru mudžáhidů v Iráku (Madžlis šúra al-mudžáhidín fi l-Iráq). Původně se toto konsorcium skládalo z šesti různých salafistických skupin, z nichž pět tvořili Iráčané. Z AQI se tak stali jediní „přespolní“, i když si nad činností tohoto výboru ponechali rozhodující slovo. K čemuž ve skutečnosti také přispívala nová marketingová strategie „cejchování“ díky takfírismu, které znamenalo šovinistické a autoritářské chování nově zvolené irácké vlády.

ŠÍITSKÉ MILICE, ÍRÁNSKÝ ZÁSTUPNÝ SPOJENEC

Zatímco světu dělal starosti ISIS, proti kterému vedla boj americká armáda, může nám snadno uniknout fakt, že před deseti lety viděla americká armáda velkou teroristickou hrozbu v korpulentním demagogickém šíitském klerikovi jménem Muqtada al-Sadr(?). Byl to syn váženého Muhammada Sádiqa as-Sadra(?), kterého v roce 1999 zabili příslušníci Saddámovy

Zvláštní republikánské gardy. Role as-Sadra mladšího se měla správně omezit jen na nižší příčky šíitských náboženských vůdců. Vládl zbídačenskému a přeplněnému ghettu v severovýchodním Bagdádu, kterému se dříve říkalo Saddámovo město. Později bylo po invazi přejmenováno na Sadrovo město. Nedlouho po pádu režimu si založil vlastní polovojeuskou organizaci Džajš al-Mahdí (Mahdího armáda), kterou považoval za protějšek Hizbaláhu („Strana Alláhova“), což byla polovojeuská skupina v Libanonu. Tento zástupný spojenec Íránu překlenoval dělicí čáru mezi teroristickou entitou, proti níž bojovaly Spojené státy, a mezinárodně uznávanou politickou stranou zastávající posty v libanonské vládě s nenápadným vlivem na zdánlivě nezávislé zpravodajské služby a ozbrojené síly. Strana Alláhova se ukázala jako perfektní vzor, podle kterého je možné si vybojovat podobný teroristický „intrikánský stát“ v Iráku.

Jako všichni vojenští diktátoři, i as-Sadr chtěl vládnout svým lénem bez jakékoliv konkurence. Americké síly jej většinou nechaly být, a tak si za pomoci Íránců vytvořil svou vlastní sféru vlivu. Sunnitská konspirační teorie americko-íránského spiknutí s úmyslem zničit Irák mohla americké vojáky jen rozčílit a uvést do rozpaků, protože zakoušeli z první ruky, jak se Írán snaží prolévat jejich krev a komplikovat jim život, jak to jen bylo možné. Bitva o Nadžaf v srpnu roku 2004 byla v podstatě součástí zástupné války mezi Spojenými státy a íránskou elitní zahraniční zpravodajskou a vojenskou mašinerií Íránské revoluční gardy – jednotek Quds (IRGC-QF: Revolutionary Guards Corps-Quds Force), koordinovanou na írácké straně íránským agentem jménem Šejch Ansáří, který byl podle závěru amerických zpravodajců součástí Mahdího armády v Nadžafu a pomáhal ji vést v bojových operacích. Ansáří byl agentem Oddělení 1000 jednotek Quds, které mělo na starosti zpravodajskou činnost v Iráku.

Íránská hegemonie v Iráku začala mnohem dříve, než došlo ke změně režimu. Během ničivé osmileté války s Irákem se Islámská republika stala útočištěm stovek tisíc íráckých šíitů, kteří utekli před Saddámem. Po odchodu Saddáma se mnozí z těchto exulantů mohli vrátit domů do země, kde se právě rodila demokracie, kde měli šíité svá občanská práva

a kde mohli zahájit činnost politických stran i polovojských skupin s využitím infrastruktury, která vznikala několik let tiše a potajmu již za baasistické vlády.

Nejvyšší rada pro islámskou revoluci v Iráku (The Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq – SCIRI) byla v podstatě celkovým výtvozem iránských zpravodajských služeb a Mohammeda Báqira al-Hakíma. Ozbrojené křídlo SCIRI, brigáda Badr, kterou Zarqáwí tak nenáviděl, operovala v Iráku jako pátá kolona Íránu. „Mullové vedli velmi podvratnou kampaň proti Saddámovi dávno předtím, než jsme se do této země dostali, a my jsme měli co dělat se stejnými komunikačními liniemi, než jsme se tam dostali,“ řekl plukovník Jim Hickey, bývalý velitel brigády 4. pěší divize, která zajala Saddáma v prosinci roku 2003 – během operace, kde Hickey hrál klíčovou roli.

Po příchodu Američanů spadalo vedení sabotážních a teroristických akcí především na velitele IRGC-QF, brigádního generála Qásima Sulajmáního, který se zodpovídal přímo iránskému Nejvyššímu vůdci ajatolláhu Alímu Chameneímu. Nedávno jeden bývalý důstojník popsal CIA Sulajmáního, který byl od té doby z pochopitelných důvodů povýšen na generálmajora, jako „výrazného a nejvlivnějšího agenta na Blízkém východě dnešních dnů, o kterém nikdo nikdy neslyšel“.

David Petraeus, který se stal nejvyšším americkým generálem v Iráku, musel Sulajmáního dobře znát, když tohoto mistra špionáže označoval za „ďábla“, a dlouho se rozmýšlel, zda by neměl oznámit prezidentu Bushovi, že „v Iráku vedou válku proti Spojeným státům ve skutečnosti Íránci, se všemi ohlasy americké veřejnosti i vlády, které by z takového odhalení vyplývaly“. Podle Petraea Írán „zašel v Iráku za hranice pouhého úsilí o vliv a mohl by budovat zástupné spojence, kteří by s námi aktivně bojovali, v domnění, že by [mohli] odvádět naši pozornost, zatímco by se [pokoušeli] o výrobu zbraní hromadného ničení a vznik [Mahdího armády] v Iráku, která by fungovala na stejném principu jako libanonská strana Hizballáh.

V roce 2007 zahynulo sedm amerických vojáků, když ve městě Karbalá padli do léčky. Tu nastražili agenti Ligy spravedlivých (Asa'ib Ahl al-Haqq), frakce milice Mahdího armády, založené s pomocí as-Sadra a Íránu. Nejenže důstojník jednotky Quds, jehož místo bylo na íránském konzulátu v Karbalá, opustil svůj post krátce předtím, než došlo k této léčce, ale jeden z vůdců Ligy spravedlivých, Qajs al-Chazalí, se přiznal, že Írán celou operaci zorganizoval.

Zástupcem Sulajmáního v otázce, jak pustit Americe v Iráku co nejvíc žilou, byl Abú Mahdí al-Muhandis. Byl to Iráčan, který žil v Íránu a byl spojován s bombovým útokem na americkou ambasádu v Kuvajtu. Al-Muhandis ukončil své členství v brigádě Badr a stal se plnoprávným operativcem jednotky Quds, než byl zvolen do iráckého parlamentu. Rovněž založil další takzvanou Zvláštní skupinu (Special Group), což byl americký eufemismus pro sadristické odštěpenecké milice – jménem Kata'ib Hizballáh, která rovněž útočila na americké síly.

V devadesátých letech minulého století Sulajmání pracoval na tom, aby zastavil proud narkotik, směřující z Afghánistánu do Íránu. Následující desetiletí strávil v Iráku, kde se věnoval obchodní činnosti a importu. Al-Muhandis byl vybrán, aby dohlížel na obchodování s nejsmrtelnější zbraní, která kdy byla v Iráku použita: bomba, která se klade na okraj silnice, známá jako výbuchem formovaný projektil (explosively formed penetrator – EFP). Při výbuchu rozpustí teplo z projektilu měděný plášť výbušniny, přemění ji v roztavený projektil, který pak dokáže prorazit ocel či pancíř bojových vozidel nebo i tanků. Americká armáda předpokládá, že v posledním čtvrtletí roku 2006 tvořila tato zařízení osmnáct procent veškerých bojových ztrát koaličních vojsk. Vyráběla se v Íránu a přes hranici je pašovali iráňští agenti, kteří spolupracovali s brigádou Badr Corps. Pak je používali různé šíitské milice, u nichž si vysloužily přezdívku „perské bomby“. V červenci roku 2007 utrpěly Spojené státy dvě třetiny svých ztrát během bojů s šíitskými milicemi, což přimělo Petraea, aby začal brát Mahdího armádu jako „větší překážku pro dlouhodobou bezpečnost Iráku, než je AQI“, což napsal ministrovi obrany Spojených států Robertu Gatesovi. Z tohoto důvodu

doporučovalo mnoho armádních činitelů bombardovat továrny na výrobu EFP v Íránu bez ohledu na diplomatické důsledky. Ale ať už uznal Petraeus za vhodné říci prezidentovi cokoliv, Amerika *byla* na území Iráku ve válečném stavu s Íránem.

Ke konci roku 2006 zatkl jednotky JSOC (Společné velitelství zvláštních operací) pod vedením generála McChrystala hlavu štábu sil Quds pro vojenské operace a výcvik (Quds Force's Operations and Training staff) Muhsina Chizárího spolu s šéfy základen Quds v Bagdádu a Dubaji. (Chizáří se právě vrátil z porady na velitelství SCIRI, když jej objevil americký výzvědný bezpilotní letoun.) Další útok JSOC v Irbílu, hlavním městě Regionální vlády Kurdistanu (Kurdistan Regional Government), měl dostat brigádního generála Muhammada Alího Dža'farího, což byl vyšší velitel sil Quds, ale místo toho zajali pět iránských nižších důstojníků. Nakonec se z „odporu proti iránskému vlivu“ v Iráku stala práce na plný úvazek, takže jednotky JSOC musely rozdělit činnost svých komand podle protivníků, se kterými bojovaly. Task Force 16 šly po AQI, zatímco Task Force 17 šly po Sulajmáního agentech a jejich zástupných spojencích ze Zvláštních skupin.

Američané zjistili, že tyto nepřátelské skupiny spolu v některých případech tajně spolupracovaly. Důvod, proč Sulajmání čas od času pomáhal AQI, byl jednoduchý. Spočíval v tom, že každý původce chaosu a ničení, který by uspil odchod Američanů z Iráku, byl považován za čistý zisk pro Teherán. V roce 2011 stíhalo americké ministerstvo financí šest agentů al-Káidy, sídlící v Íránu, kteří pomáhali s přepravou peněz, zpráv a mužů mezi Pákistánem a Afghánistánem přes území Íránu. „V současnosti je Írán předním státním sponzorem terorismu na světě,“ prohlásil tehdy náměstek ministra pro terorismus a finanční zpravodajství David S. Cohen. „Když odhalíme tajné úmluvy Íránu s al-Káidou, které jim umožňují přisun peněz i agentů do tohoto teritoria, objasníme tím další aspekt bezpříkladné podpory terorismu.“

V roce 2013 sdělil Ryan Crocker, bývalý americký velvyslanec v Iráku, listu New Yorker, že americké zpravodajské služby potvrdily přítomnost al-Káidy v Íránu již o deset let dříve – což samo o sobě není žádné velké

odhalení, když si Zarqáwí udělal z Islámské republiky nouzovou základnu poté, co o rok dříve uprchl do Kandaháru. (Podle listu *Al-Sharq al-Awsat*, sídlícího v Londýně, se o Sulajmáním dokonce říká, že se v roce 2004 chlubil, jak se Zarqáwí a Ansár al-Islám mohli libovolně pohybovat přes několik hraničních přechodů do Íránu i zpět a že Zarqáwí dokonce absolvoval výcvik v táboře IRGC v Mehranu.) Avšak Crocker prohlašoval, že al-Káida v Íránu usilovala o útoky na západní cíle v Saúdské Arábii již v roce 2003. Těšil se z výhod do jisté míry přijatelného neoficiálního informačního kanálu s iránskými činiteli, kterým umožnil tiše pomáhat Spojeným státům v rozprášení Tálibánu: což byl případ logiky nepřítel-mého-nepřítele, který se ukázal jako oportunistický a pomíjivý. Téhož roku, kdy Spojené státy vpadly do Iráku, cestoval Crocker do Ženevy a snažil se Íránce přesvědčit, aby zastavili teroristickou činnost al-Káidy proti Americe v Zálivu. Odmítli. 12. května roku 2003 byly v Rijádu během kombinovaného útoku za použití střelby i vozidlových bomb vyhozeny do povětří tři opevněné komplexy. Desítky lidí přišlo o život včetně devíti Američanů. „Byli tam a své operace plánovali pod iránskou ochranou,“ sdělil bývalý diplomat listu *New Yorker*.

Mezitím se s tajnou dohodou nové irácké vlády začala jasně rýsovat hluboká sektářská fantazie al-Sadra, noční můra sunnitů. Po prosinci roku 2005 získala Nejvyšší rada pro islámskou revoluci v Iráku (SCIRI) ministerstvo vnitra, které řídilo šestnáct tisíc ozbrojenců. Odcházejícím ministrem vnitra byl Fala Naqíb, sunnita, který společně se svým strýcem Adnánem Thábitem nějak dali dohromady první postsaddámovské četnictvo, které pak Američané využívali ve formě Speciálních policejních komand (Special Police Commandos) a Brigád veřejného pořádku (Public Order Brigades). Naqíb viděl v páté iránské koloně, spravující národní irácké policejní síly, jen potíže. „Buď je zastavíme, nebo Irák předáme Íránu,“ řekl údajně Naqíb Georgi Caseyemu Jr. „To je vše.“

Naqíba vystřídal Baján Džabr, funkcionář SCIRI, kterého považovali Američané za méně extremisticky orientovaného, než byli jiní členové této strany. Aby zabránili škodám, které stále mohl napáchat, podařilo se jim, aby Thábit zůstal ve funkci jako hlava ozbrojených sil ministerstva vni-

tra. To Džabrovi vůbec nevadilo. Jeho řešení problému spočívalo v tom, že vůbec nemínil jednat s Thábitem nebo jeho prostřednictvím, ale hodlal pouze nahradit polovojenské síly pod jeho vedením loajální brigádou Badr Corps a příslušníky Mahdího armády. Další brigáda, která měla na starosti západní Bagdád, hlídkovala 15. prosince 2005 výhrůžně v ulicích a vyhrávala na celé kolo šíitské písně, právě když byli sunnitě na cestě k volebním urnám. Pro mnohé z nich to byly první demokratické volby v životě. Uniforma ministerstva vnitra dodala autoritu a poskytla beztrestnost aktivním členům sektářských eskader smrti.

Jednotka Speciálních policejních komand, známější jako Vlčí brigáda (Wolf Brigade), byla pod vlivem brigády Badr a skládala se z těch nejhorších zločinců. Islámská organizace pro lidská práva, irácká nevládní organizace (NGO), zjistila, že ministerstvo vnitra mělo vinu ve dvaceti případech týrání zadržené osoby. Šest z nich skončilo smrtí a většinu z nich měla na svědomí Vlčí brigáda v Mosulu. Podle telegramu ministerstva zahraničí, odeslaného z americké ambasády v Bagdádu, tato nevládní organizace „popisovala praktiky, jako jsou například používání paralyzérů, věšení podezřelých za zápěstí s rukama za zády, věznění zadržených v suterénu mezi lidskými výkaly a bití“.

Jiné irácké vládní instituce se také dostaly pod vliv šíitských sektářů, jako například ministerstvo zdravotnictví, kde byl náměstkem ministra Hakím al-Zamílí, agent z Mahdího armády. Sanitky se nepoužívaly pro převoz nemocných nebo zraněných, ale pro dopravu zbraní. Nemocnice byly v té době předělány na popraviště pro sunnity a mnoho obyvatel Bagdádu muselo za lékařským ošetřením cestovat mimo hlavní město.

Irácký předseda vlády Ibráhím al-Džáfarí si vytvořil vlastní zpravodajskou službu, Státní ministerstvo pro záležitosti národní bezpečnosti (Ministry of State for National Security Affairs), vedené Širwánem al-Waelím. Byl to muž, který zasílal zpravodajské informace o amerických silách Mahdího armády a dával sadristům reálný přehled o značné části iráckého cestovního průmyslu – a především o sektoru komerčního letového provozu. Přímo před nosem americkým civilním i vojenským orgánům pak prováděla Mah-

dího armáda v Bagdádu to, co Hizballáh v Bejrútu: převzetí kontroly nad hlavním mezinárodním letištěm a jeho obslužným zařízením. Vedli celní úřad, hlídali bezpečnost letového provozu, a dokonce převzali i úklidovou společnost, jejíž zaměstnance povraždili, aby měli volná místa sami pro sebe. Dováželi zbraně z Íránu, ukryté v nákladních prostorách letadel. Měli rovněž rychlý přístup k informacím o příletech a odletech sunnitů – a není divu, že tato znalost vedla k mnoha únosům a vraždám.

Nic nedokáže lépe charakterizovat to, co pro sunnity znamenala nová republika strachu, která začala vyrůstat na ruinách bývalého režimu, než příběh Jadriya Bunker(?). Ve vězení situovaném kousek na jih od zelené zóny sídlila Zvláštní vyšetřovací jednotka (Special Interrogations Unit) vedená Bašírem Nasrem al-Wandim, kterému přezdívali „Inženýr Ahmed“. Bývalý vyšší činitel zpravodajských služeb brigády Badr Inženýr Ahmed podporoval, podobně jako Hádí al-Ámiri, Sulajmáního jednotky Quds. Když nakonec američtí vojáci otevřeli dveře této věznice, našli zde 168 vězňů se zavázanýma očima, kteří byli drženi celé měsíce v přeplněné místnosti plné výkalů a moči.

Téměř všichni, kteří zde byli vězněni, byli sunnité a na mnohých byly patrné známky mučení – někteří byli tak zmláceni, že museli být převezeni do zelené zóny, aby se jim dostalo lékařského ošetření. Protože vězení spadalo do kompetence ministerstva vnitra, musel se Baján Džabr z toho, k čemu tam došlo, zodpovídat. Na tiskové konferenci prohlásil, že tohle vězení nikdy nenavštívil, a odmítl jakékoliv porušování lidských práv. Džabr řekl, že zde byli vězněni jen ti „nejhorší terorističtí zločinci“, a aby dokázal, jak mírně se s nimi zacházelo, dodal, „že nikomu neusekli hlavu, nikdo nebyl zabit“. Když vypovídal Falah Naqíb, Džabrův předchůdce, který bydlel jen několik bloků od vězení Jadriya Bunker, o úděsné spolupráci v al-Jaafariho Iráku mezi ministerstvy vedenými šíitý, prohlásil, že viděl sanitky, jak vjíždějí a vyjíždějí z budovy, o nichž se domníval, že převážely vězně.

„Irácká válka narušila rovnováhu moci v daném regionu ve prospěch Íránu,“ sdělila nám Emma Sky, bývalá poradkyně americké armády.

„V arabském světě je obvyklé slyšet řeči o tajných ujednáních mezi Íránem a Spojenými státy a lamentování nad tím, že Spojené státy ‚odevzdaly Irák Íránu‘.“ Tohle geopolitické vnímání, řekla Sky, je jedním z hlavních důvodů, proč se sunnitě přikláněli k ISIS.

BOHATŠÍ NEŽ BIN LÁDIN

V roce 2006 zjistila vláda Spojených států, že AQI spolu s jinými sunnit-skými povstaleckými frakcemi mohla díky svým kriminálním aktivitám nashromáždit ročně částku mezi 70 až 200 miliony dolarů. Podle Laitha AlKhuriho (al-Chúrího), specialisty na al-Káidu ze zpravodajské společnosti Flashpoint Partners, měla Zarqáwího zločinecká minulost jasný vliv na jeho životní dráhu coby teroristického válečného diktátora. „AQI nezavrhovala žádnou metodu, která by jí vynesla peníze, od krádeží zbraní americké armády a jejich prodeje ostatním povstaleckým skupinám až po únosy a inkasování výkupného za rukojmí. Zaútočili na budovy, kde bydleli vysocí iráčtí armádní důstojníci, a pak je vyslýchali v jejich vlastních bytech. Řekli jim: ‚Dejte nám jména, adresy a telefonní čísla jiných vysokých armádních důstojníků.‘“

Některé z těchto unesených obětí byly z velmi bohatých kruhů a jejich rodiny byly ochotny platit. Když to nefungovalo, al-Káida tyto důstojníky prostě zavraždila v jejich domech.“

V letech 2005 až 2010 byla finanční pomoc dárců z oblasti Arabského zálivu a pochybných blízkovýchodních „charit“ nepatrná a činila maximálně pět procent z celkového rozpočtu AQI. Díky podloudnému obchodu s ropnými produkty pocházejícími z ropné rafinerie v Bajdži v provincii Saláhuddín měla Zarqáwího mašinerie ustláno na růžích.

Zpráva Obranné zpravodajské agentury (Defense Intelligence Agency – DIA) z roku 2006 zjistila, že „i skromný nástin výnosů, které měli povstalci k dispozici, silně naznačuje, že příjmy vysoko převyšovaly výdaje“. Tou dobou zdroje AQI zastínily příjmy jejího vedení v Pákistánu, což stavělo

Usámu bin Ládina do trapné situace, kdy musel škemrat hotové peníze od svého zdráhavého podřízeného.

Ani Zarqáwího status služebně mladšího v hierarchii al-Káidy neznamenal, že by poslouchal příkazy svých nadřízených ochotněji. V červenci roku 2005 mu odeslal Zawáhíri dopis stylizovaný v tónu bratrské rady, i když jeho sdělení bylo zcela zřejmé: přestaň s vražděním iráckých šíitů. Tento Egyptan věřil, že by AQI měla sledovat třífázovou strategii. Za prvé a především, vyhnat americké okupanty. Za druhé, ustanovit v sunnitské části Iráku islámský emirát. Za třetí, použít tento terén k vedení teroristických útoků proti ostatním arabským režimům. Zawáhíri radil Zarqáwímu, aby se vyhnul „chybám Tálibánu“, který, jak se domníval, padl tak rychle proto, že sázel na své podpůrné základny v Kandaháru a v jižních oblastech Afghánistánu na úkor ostatních částí země.

Ve skutečnosti flirtoval Zawáhíri s jakýmsi džihádistickým nacionalismem, alespoň jako s taktickým prostředkem, aby si jeho parazitická organizace neznepřátelila hostitelskou zemi. Zawáhíri byl trpělivým plánovačem, zatímco Zarqáwí byl ztřeštěným válečníkem, který si myslel, že může bojovat současně s kýmkoliv a se všemi, kdo mu zkříží cestu. Existoval ale jeden nepřítel, o kterém si Zawáhíri myslel, že by nebylo moudré se s ním utkat – alespoň prozatím ne: Írán.

V obavách, že by reakce Islámské republiky na jakékoliv provokace v Iráku ze strany AQI byla hrozivá (jako již byla reakce na americkou okupaci), Zawáhíri sdělil Zarqáwímu, že „my a Íránci se potřebujeme vyvarovat toho, abychom si navzájem škodili v době, kdy nás mají na mušce Američané“. Tento dopis, sepsaný v červenci roku 2005, odrážel to, co mluvčí ISIS Abú Muhammad al-Adnání připomněl Egyptanovi v květnu roku 2014, že totiž „Írán dluží al-Káidě nesmírně mnoho“.

Tento dopis se neměl nikdy dostat na veřejnost. A pokud by zbytek světa něco měl vědět, vrchní velení al-Káidy sledovalo jednání svého mezopotamského emíra s téměř čistým entuziasmem. CIA nechala tento důležitý dopis uniknout částečně i proto, aby vyhrotila to, co bylo tehdy stále hlu-

bokou trhlinou mezi Šejkem zabijáků a jeho pány ze střední Asie. Vzešlo z toho leccos dobrého.

22. února 2006 odpálili čtyři teroristé z AQI, oblečení do uniform iráckého ministerstva vnitra, několik náloží uvnitř mešity Al-Askari Mosque v irácké Sámare, což je jedno z nejposvátnějších míst šíitského islámu a mauzoleum dvou z dvanácti uctívaných imámů této sekty.

Tato mešita byla postavena v roce 944 n. l. a přestavěna v devatenáctém století, ačkoliv její slavná pozlacená kupole, která se během explozí zhroutila, byla dostavěna na přelomu dvacátého století. V den atentátu ji irácký viceprezident Adel Abdul Mahdí, šíitského vyznání, přirovnal k jedenáctému září. Velký ajatolláh Alí as-Sístání vyzýval k mírovým protestům a přitom učinil narážku, že pokud nejsou Irácké bezpečnostní síly schopny ochránit jiná svatá místa, pak by to mohly na sebe vzít šíitské milice. Jedna z iráckých nevládních organizací zjistila, že po atentátu uprchlo několik set vyděšených šíitských rodin z Bagdádu, zatímco síly Spojených států ohlásily mimořádnou misi s názvem operace Váhy spravedlnosti, aby zmírnily očekávanou vlnu násilné odplaty proti sunnitům.

Atentát v Mešitě al-Askarí dokázal v mezinárodním měřítku posunout chápání toho, k čemu vlastně Zarqáwí směřoval a v čem žila většina Iráčanů již tři roky – k občanské válce.

As-Sístáního hlasu pro umírněnost nedbali ani sadristé, ani příslušníci Zvláštních skupin řízených Íránem, kteří používali na sunnitské zajatce mezi jiným i elektrické vrtačky nebo kabely. Těla naházeli do řeky Tigris. Mahdího armáda zřídila kontrolní stanoviště v Ghazalíi, což bylo jedno ze strategických klíčových měst, ležící na hlavní silnici z Bagdádu do Anbáru. Byli povoláni uniformovaní iráckí policisté, kteří zastavovali projíždějící auta a kontrolovali průkazy totožnosti cestujících. Pokud to byli sunnité, ztratili se ve spleť byrokratických kroků, které v podstatě znamenaly sadristickou formu etnické čistky.

Sunnitští povstalci opláceli šíitům stejnou mincí. AQI a jiné islamistické povstalecké skupiny, včetně těch, které se nakonec pustily do AQI, používaly ty nejstrašnější prostředky, které měly k dispozici, aby vytlačily šíity z Ámi-

rijat Fallúdži, města se sunnitskou většinou západně od Bagdádu, které odřízli a částečně vyhladověli sadristé. Irácká armáda a policie, podřízená čerstvě jmenovanému ministerskému předsedovi Núrimu al-Málikímu, jinak členu strany Da'wa, byly považovány za spolupachatele tohoto bezuzdného vraždění a únosů, které Málikí očividně toleroval. Bylo to tématem důvěrného oběžníku, který se později dostal na veřejnost a jehož autorem byl Stephen Hadley z Národní bezpečnostní rady Bílého domu. Oběžník byl předán v roce 2006 prezidentu Bushovi po Hadleyho návštěvě Bagdádu.

„Zprávy o neexistenci služeb v oblastech obývaných sunnity,“ stálo v oběžníku, „intervence z kanceláře ministerského předsedy k zastavení vojenských akcí proti šíitským cílům a povzbuzování proti sunnitským cílům, odstranění nejschopnějších iráckých velitelů na základě sektářských kritérií a úsilí zajistit šíitskou většinu ve všech ministerstvech – v kombinaci s eskalací vraždění [Mahdího armádou] – to vše ukazuje na kampaň za konsolidaci šíitské moci v Bagdádu.“

SMRT ZARQÁWÍHO

Místo Zarqáwího pobytu bylo od Druhé bitvy o Fallúdžu pro koaliční síly záhadou, ačkoliv jej podle Bruce Riedela několikrát zajali Iráčané, kteří ale neměli o identitě svého vězně ani ponětí. Je možné, že jednou unikl se vši mazaností z vězení i Američanům. Aby našli Zarqáwího pomocí jeho podřízených, začaly síly JSOC a SAS (britská Special Air Service) v létě roku 2006 zatýkat nižší příslušníky AQI. Při jednom zátahu, během nějž zadrželi velitele skupiny ve městě Abú Graib, našlo americké komando neredigované propagandistické video, jak Zarqáwí nemotorně manipuluje s kulometem. Tento zadržený a další agent AQI střední hodnosti, kteří byli zadrženi odděleně, nastínili detaily džihádistické sítě a poskytli Američanům jméno Zarqáwího posledního duchovního poradce Abd ar-Rahmána. Od tohoto okamžiku bylo rozkrytí způsobu komunikace se Zarqáwím prostřednictvím řady kurýrů jen otázkou reverzního inženýrství. Americké síly zjistily, že jejich cíl se jim skrýval po celou dobu přímo pod nosem: Zarqáwího

konspirační byt byl v Hibhibu, což bylo město severovýchodně od Bagdádu a pouhých dvanáct mil od samotného velitelství JSOC na letecké základně v Baladu (Balad Air Base).

7. června roku 2006 sledoval jeden americký bezpilotní letoun diskrétně al-Rahmana během schůzky se Zarqáwím. V podvečer shodil na toto místo letoun F-16 pětisetlibrovou bombu naváděnou laserem a hned po ní následovala druhá, řízená ze satelitu. Jako první našli Zarqáwího iráčtí vojáci. Stále žil, ale byl smrtelně zraněn. Zemřel v okamžiku, kdy se k němu dostali McChrystalovi lidé. Příslušníci jordánské zpravodajské služby, kteří prohlašovali, že Zarqáwího znají lépe než on sám, si jeho nalezení částečně připsali i na svůj účet.

Svou smrtí si Šejk zabijáků vysloužil jakýsi chvalo zpěv od klíčových vůdců al-Káidy, kteří se mu během jeho života vyhýbali. Byl „rytířem, lvem džihádu“, prohlašoval bin Ládin ve své poněkud revizionistické kanonizaci. Náhle a v rozporu se všemi dřívějšími proklamacemi o opatrnosti schválil v plném rozsahu Zarqáwího masové vraždění iráckých šíitů jako odplatu za jejich kolaboraci s „křžiáky“.

NOVÁ VÁLEČNÁ STRATEGIE

Zárkáwího smrt mohla jen stěží znamenat zánik AQI. Poradní výbor mudžáhidů, který založil, aby domestikoval odnož plnou vystěhovalců, jmenoval dalšího zahraničního emíra jménem Abú Ajjúb al-Masrí. Byl to Egyptan, který používal ještě jedno krycí jméno: Abú Hamza al-Muhádžir.

Zarqáwího i Zawáhirího znal osobně. V osmdesátých letech minulého století patřil al-Masrí ke skupině al-Džihád. Do Afghánistánu odjel ve stejný rok jako Zarqáwí, s nímž se setkal v jednom výcvikovém táboře al-Káidy. Když měl v roce 2003 Zarqáwí namířeno do Iráku, al-Masrí jel s ním.

Dosazení al-Masrího bylo pokračováním a současně i odmítnutím Zarqáwího dědictví. Především posunul kousek dál program irakizace, když v říjnu roku 2006 prohlásil, že jeho odnož byla součástí mozaiky různých domácích islámských hnutí odporu a kterou pojmenoval jako Islámský

stát v Iráku (ISI). Jeho doménou byly provincie Ninive, Anbár a Saláhud-dín, ale také oblasti, kde nebyli sunnitě tak početně silní, jako Bábil, Wásit, Dijala, Bagdád a Kirkúk, což bylo kdysi kosmopolitní město, které bylo „arabizováno“ za Saddáma v osmdesátých letech minulého století a které Kurdové dodnes považují za svůj „Jeruzalém“. Al-Masrí dodal, že Abú Omar al-Bagdádí, jmenovaný do vedení ISI, je rodilým Iráčanem, kterého si Poradní výbor mudžáhidů zvolil za svého vůdce, ale dosud se nikdy neobjevil na žádném videu nebo zvukovém záznamu, zřejmě z bezpečnostních důvodů. Někteří lidé dokonce pochybovali, zda vůbec existoval, a teprve jeho mrtvola byla důkazem, že ano.

Ale al-Masrí měl jiný názor na smysl terorismu než jeho předchůdce. Když informace o jeho nástupnictví vyšly na veřejnost, zajaly americké síly emíra z AQI pro jihovýchodní Bagdád, který během svého vyšetřování detailně objasnil, co tyto dva džihádistické velitele rozdělovalo. Zarqáwí, řekl, se zkrátka viděl v mesiášské roli, jako obhájce všech sunnitů proti šíitům. Al-Masrí se viděl jako nadaný chlápek a vývozce terorismu, pro kterého byl Irák jediným místem, odkud bylo možné organizovat boj proti „západní ideologii na celém světě“. V tomto ohledu měl al-Masrí jako velký strateg blíže k Zawáhirímu. „Přišel zvenku, byl to chlápek, kterého poslali Zawáhirí a bin Ládín, aby v Iráku měli svého muže,“ řekl nám Joel Rayburn. „Ale přidal se k Bagdádímu, což byl irácký salafista, takže to bylo partnerství vnitřních i vnějších sil. Bagdádí propůjčil operaci pouliční styl a al-Masrí byl jeho dozorcím mudžáhidem, který mu stál za zády. AQI se takto stávala obratnější ve vedení irácké mocenské politiky: osoba, o které se říká, že je šéfem, jím ve skutečnosti nemusí být.“

Duo Masrí – Bagdádí mělo rovněž svůj praktický účel. Egyptan sloužil jako styčný bod pro nepřetržitý přísun zahraničních bojovníků, zatímco Iráčan nechtěl jít do otevřeného spojení s al-Káidou v obavách, aby neztratil sunnitskou podporu mezi povstalci, kteří věřili, že vedou spíše národnostně orientovaný džihád. Oba dva chtěli zřídit islámský emirát na troskách amerických snah i jejich šíitských pomocníků, ale rozdíl byl v jejich důrazu. Většina sunnitských skupin, která se připojila k ISI, pro-

testovala, jak poznamenává vojenský historik Ahmed Hashim (Hášim) na základě toho, že „jejich zájmem bylo osvobození Iráku, a ne založení islámského státu“.

Navíc se ISI zaměřoval na útoky, jak to nazývá Laith Alkhouri, proti „měkkým cílům“, jako byly irácké vojenské základny a šiitští náboženští vůdcové. „Záměrem bylo vést PR kampaň zaměřenou na zbývající salafistické frakce stojící mimo společenství al-Káidy,“ řekl Alkhouri. „Vzkaz zněl: Jsme jedinou skupinou, jejíž legitimitu uznávají všechny džihádistické skupiny z celého světa. Vy hoši ztrácíte muže každým dnem. Proč se k nám prostě nepřidáte?“ Džajš al-Islámí se k nim odmítla připojit, což platí dodnes. Al-Masrí a al-Bagdádí svoji kampaň prostě zintenzivnili. Nakonec se uchýlili k vraždění džihádistů, kteří se k ISI nechtěli připojit, aby se zmocnili jejich operačního teritoria. Byla to spíše mafiánská válka o území.“

Aby dostál svému jménu, změnil Islámský stát v Iráku kompetence Poradního výboru mudžáhidů tím, že vytvořil různá „ministerstva“ a naplnil je lidmi. Například ministerstvo zemědělství, ropného průmyslu a zdraví. Šlo o budování národa nebo alespoň o vytváření tohoto dojmu. Ještě kontroverznější bylo, když al-Masrí potvrdil své závazky vůči bin Ládinovi, ale zároveň složil baj‘u (přísahu věrnosti) i Bagdádímu, čímž umístil AQI hierarchicky pod patronát nově zformovaného deštníku. V džihádistickém slovníku to bylo jako přivést si milenku a představit ji jako druhou manželku té první.

Al-Masrí to skutečně zkusil hrát na obě strany: zůstat emírem AQI a zároveň otevřeně flirtovat s odtržením od AQI, aby mohl v Iráku velet nezávisle svým vlastním operacím. Teprve když se počátkem roku 2014 ISIS formálně odtrhl od Zawáhirího, vyšla najevo hluboká a nenapravitelná trhлина způsobená nejen Bagdádího ambicemi mít vlastní stát, ale i tím, že se al-Masrí se svou frakcí podrobil ISI. Strůjcem tohoto odhalení byl velmi rozhněvaný Ajman Zawáhirí. V květnu roku 2014 vydal prohlášení, v němž citoval neznámou třetí stranu, která charakterizovala Bagdádího a al-Masrího jako „odporné“ blázny. Pokud někdy al-Káida vznesla podobnou kritiku vůči Zarqáwímu, nikdy ji nezveřejnila.

NOVÉ VOZIDLOVÉ BOMBY

Vzestup ISI nastal ve stejnou dobu, kdy vzrostly počet i náročnost útoků pomocí vozidlových bomb. Jessica Lewis McFate, analytička problematiky Iráku na Institutu válečných studií (Institute for the Study of War), uvádí, že jedním z důvodů, proč ISIS vzbuzuje v současné době dojem, že disponuje mnohem větší vojenskou silou, než jakou ve skutečnosti má, je obratnější využívání těchto zařízení. Nejenže při používání těchto výbušnin dochází k velkému krveprolití, ale tato zbraň dokáže psychologicky vyvést nepřítele z rovnováhy dříve, než bude vystaven hlavnímu vojenskému tlaku. „Obvykle je vidáme na kontrolních stanovištích,“ řekla Lewis. „Na vozidlové bomby, i ty se sebevrahy, se díváme spíše jako na urychlující činitele nějakého útoku nebo jako na prostředky pro zvýšení napětí před ním. ISIS například někde v Bagdádu nebo v údolí řeky Eufrat zaútočí pomocí vozidlové bomby a pak si otestuje, jak budou Irácké bezpečnostní síly nebo šíitské milice na tyto útoky reagovat.“

Počínaje rokem 2006 se al-Masrí specializoval na provádění podobných útoků v Bagdádu a jeho okolí. V bagdádských „pásmech“ – městech a vesnicích kolem hlavního města, kde se až do „navýšení sil“ Spojené státy příliš neangažovaly – byly odhaleny dílny, kde se vyráběla výbava a munice pro auta a nákladní vozy.

ISI rozdělil Bagdád a jeho pásma do šesti zón. Pět z nich bylo v okolí města. V každé zóně vládl její vlastní místní emír. Digitální zpravodajské informace o ISI, získané během jednoho zátahu jednotek JSOC, obsahovalo informaci, že jeden takový emír, Abú Ghazwan, který vládl městu Tarmíja se třiceti tisíci obyvateli a řídil řadu buněk AQI v severním Iráku, včetně těch, které verbovaly ženy a děti pro sebevražedné bombové atentáty.

Abú Ghazwan byl také důvěrně obeznámen s rozpisem amerických a iráckých hlídek, se způsoby, jak se jim vyhnout a jak na ně nalíčit past. List *Wall Street Journal* napsal, že v polovině února roku 2007 „vyhodila masivní bomba na nákladním voze do povětří průčelí vojenské základny v Tarmíji, kdy beton a sklo létalo vzduchem jako dýky. Vojáci v malých stanovištích strávili následující čtyři hodiny bojem o holé životy proti síle

sedmdesáti až osmdesáti povstalců.“ (Nedávno v tomto městě zorganizovali příslušníci ISIS několik útoků za použití vozidlových bomb: v červnu roku 2014 vyhodili do povětří domy vysokých činitelů Iráckých bezpečnostních sil a bývalého kmenového vůdce z hnutí Procitnutí.)

Svědectví Abú Ghazwana o tom, jak fungoval jeho miniemirát, naznačovalo, že ISI město Tarmíja nepoužíval pouze jako základnu pro své teroristické operace, ale aktivně budoval jakýsi malý státěček. „Spravujeme tuto oblast, záležitosti lidí a administrativní služby. Máme komise, které tuto oblast řídí, vedené mým bratrem Abú Bakrem,“ řekl se značným sebeuspokojením. Opravdu, okupace AQI v Tarmíji zaváněla jakýmsi islámským lénem, které připomínalo Ansár al-Islámovu zónu o velikosti pěti set čtverečních kilometrů v iráckém Kurdistanu nebo vládu ISIS ve východní syrské provincii Rakka. Abú Ghazwan měl ve svém Tarmíjanském emirátu dokonce dopravní prostředky, které patřily městu. Projížděl se v bílém nákladním Nissanu, jež zabavili iráckým policejním silám a který nyní sloužil ISI. Rovněž řídil převozní loď, kterou zabavili v jedné čistírně vod na řece Tigris.

Osobní historie Abú Ghazwana rovněž ukazuje na další alarmující trend, jak si ISI počíná ve vedení válek – recidivita. Již jednou byl zadržen koaličními vojáky, podobně jako jiný muž jménem Mazin Abú Abd al-Rahman(?), jenž byl právě propuštěn z Camp Bucca, jednoho z největších vězení v Iráku. Toto zařízení bylo situováno v Basře, spravovali jej Američané a pojmenováno bylo po požárním inspektorovi, který se ztratil 11. září v útrobách Dvojčat (Twin Towers).

Stejně jako Zarqáwího vězení Swaqa, i Camp Bucca získalo patřičnou reputaci, protože sloužilo stejnou měrou jako vězení i škola terorismu. Nejenže se zde islamisté utvrzovali ve svých dobrých úmyslech, když kázali věřícím, ale snažili se získávat nové příznivce ve společenství obyčejných zločinců, kteří šli do basy jako sekularisté nebo jen umírnění věřící, aby se odtud vynořili jako násilníci fundamentalisté. V Camp Bucca se ar-Rahmán naučil nejen složitějším stránkám šari‘y, ale také se spřátelil s výrobcí bomb z AQI, čímž povýšil v prostředí amerického vězení na novo-

pečeného experta v konstrukci improvizovaných výbušných zařízení na vozidlech. Další člen AQI později vzpomínal, jak jej ar-Rahmán během času stráveného ve vězení dokázal důvěrně seznámit s nezbytnými kontakty, aby mohl po svém propuštění začít s činností vlastní džihádistické buňky v severním Bagdádu. Jak uvedli Michael Gordon a Bernard Trainor: „[Ar-Rahmánovi] a dvěma dalším lidem trvalo dva dny, než na farmě v Tarmíji, kterou používali jako dílnu, vyrobili vozidlovou bombu... z ukradených aut, která odvezli z parkoviště, kde ležela skladem v Adhamíji, a plastických i po domácku vyrobených výbušnín. Hotovou vozidlovou bombu odvezli večer před útokem z Tarmíje do Bagdádu, kde ji odstavili na parkovišti nebo v garáži, než ji atentátník odvezl na místo určení, kde ji vyhodil do povětří.“

Zakladatel AQI byl vystopován a zabit třináct mil od velitelství JSOC na základně Balad Air Base. Důležitý průmysl pro výrobu vozidlových bomb po chatkách vzkvétal nějakých čtyřicet mil severně od Camp Victory.